

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УПОВНОВАЖЕНОГО ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ З ПРАВ ДИТИНИ

КОЛОМОЄЦЬ Н.В.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3,

Харківський національний університет внутрішніх справ

м. Харків, Україна

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування та органи делегованих повноважень в умовах сьогодення відіграють важливу роль у сфері розвитку та захисту основних прав, свобод і законних інтересів дитини. Уповноважений Президента України з прав дитини (далі – Уповноважений з прав дитини) забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав дитини та виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері. Основними напрямками його діяльності є такі:

1. постійний моніторинг за додержанням в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та внесення в установленому порядку Президентові України пропозицій щодо припинення і запобігання повторенню порушень прав і законних інтересів дитини;

2. внесення Президентові України пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини;

3. здійснення заходів, спрямованих на захист і відновлення порушених прав та законних інтересів дитини, інформування громадськості про такі заходи та їх результати;

4. підготовка заходів за участю Президента України, у тому числі міжнародного характеру, з питань, що стосуються дітей;

5. здійснення заходів щодо налагодження взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту прав та законних інтересів дитини [4].

На сьогоднішній день регламентація правового статусу Уповноваженого з прав дитини обмежується тільки Указом Президента України від 11 серпня 2011 р. № 811 та деякими іншими нормативно-правовими актами. Такий стан речей призводить до того, що значення даного представника голови держави та його повноваження значно зменшуються. Тому виникає об'єктивна необхідність у чіткій правовій регламентації правового статусу Уповноваженого з прав дитини. Більше того, в Положенні про Уповноваженого Президента України з прав дитини не зазначається, що це є державний орган з відповідним апаратом (наприклад, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини має секретаріат та представників), а в структурі Адміністрації Президента України містяться відомості лише про відповідну посаду та відділ забезпечення діяльності Уповноваженого Президента України з прав дитини, хоча Положенням також передбачена можливість утворення в установленому порядку громадської консультативної ради з питань захисту прав дитини на правах робочої групи Адміністрації Президента України.

Але перед тим, як формувати перспективи розвитку законодавства щодо визначення правового статусу Уповноваженого з прав дитини, доцільно коротко зупинитися на правовому регулюванні діяльності омбудсменів таких держав як Швеція, Фінляндія, Шотландія та Норвегія, оскільки північноєвропейське законодавство про правовий статус дитячого омбудсмена найбільш повно відповідає важливим міжнародним документам у сфері захисту прав, свобод та законних інтересів дитини: Женевській декларації прав дитини, Декларації прав дитини, Конвенції ООН з прав дитини, Паризьким принципам тощо [5, с. 14].

Так, Норвегія була першою державою в світі, де з'явилася посада омбудсмена, уповноваженого законом на захист прав, свобод і законних інтересів дитини. З 1981 року омбудсмен з прав дитини в Норвегії невинно

працює над вдосконаленням національного й міжнародного законодавства, що стосується благополуччя дітей. Окрім вказаного, інститут омбудсмена з прав дитини є політично нейтральним, оскільки сам омбудсмен не входить до складу жодної політичної партії. Він функціонує при Міністерстві у справах дітей та сім'ї. Зокрема, ні Парламент, ні Уряд Норвегії не мають права давати йому вказівки. Король лише вправі видавати загальні інструкції з організації та порядку роботи омбудсмена [5, с. 65]. Але при цьому, омбудсмен в Норвегії не може змінювати чи скасовувати адміністративні рішення органів державної влади та здійснювати контрольні функції, проте вправі діяти за власною ініціативою та на прохання інших осіб [1].

У Швеції дитячий омбудсмен самостійно визначає свою організаційну структуру і основні напрямки роботи. Його головне завдання – сприяти забезпеченню органами державного управління прав і інтересів дітей та молоді, сформованих у Конвенції ООН з прав дитини. Він контролює її дотримання, а також виявляє нормативні акти, які суперечать її положенням. Окрім цього, він наділений повноваженнями пропонувати зміни та поправки до законів з метою оптимізувати механізм адміністративно-правового захисту прав дитини, а також впливати на громадську думку з метою посилення уваги держави і громадян до проблем дитинства [2].

Здійснювати оцінку законодавства у сфері захисту прав дитини та впливати на органи державного управління уповноважений й омбудсмен Фінляндії. Реалізуючи свої повноваження у сфері законодавчої ініціативи та імплементації положень Конвенції ООН з прав дитини, він оцінює та зіставляє урядові проекти з нею. Важливим завданням для нього є також доведення до органів влади думок та побажань молоді, які він отримує під час особистих зустрічей [3].

Відтак, аналізуючи джерельну базу, основні напрямки роботи та повноваження омбудсменів Європейської Мережі дитячих омбудсманів ENOC (членом якої, зокрема, є й Україна), пропонуємо на вітчизняному рівні

розробити та прийняти Закон України «Про Уповноваженого з прав дитини», в якому закріпити такі основні його положення:

- визначити Уповноваженого з прав дитини та його апарат (який має бути обов'язково утворений) державним органом з правами юридичної особи;
- в структурі правового статусу Уповноваженого з прав дитини визнати за ним повноваження як суб'єкта державного управління з можливістю застосовувати відповідні заходи впливу;
- закріпити юридичні гарантії його діяльності;
- надати контрольні функції;
- надати можливість у виключних випадках прямого і грубого порушення прав дитини, її свобод та законних інтересів застосовувати заходи адміністративного примусу;
- розширити принципи діяльності Уповноваженого з прав дитини, обов'язково включивши до їх переліку, зокрема, принцип незалежності та координації;
- передбачити шляхи безпосереднього контакту дітей та їх батьків, або осіб, що їх замінюють з Уповноваженим з прав дитини. Адже особа, яка обіймає цю посаду має бути легкодоступною для дітей, а інформація про її роботу повинна викладатися у формі та мовою, доступною для дітей, і поширюватися через засоби масової інформації;
- передбачити юридичну відповідальність Уповноваженого з прав дитини за невиконання або неналежне виконання ним своїх обов'язків у сфері захисту прав дитини (попередньо прописавши їх також у Законі, оскільки навіть чинне Положення обмежується лише правами).

Зазначені перспективи розвитку законодавчого закріплення правового статусу Уповноваженого з прав дитини не є остаточними та вичерпаними, проте прийняти відповідні зміни до чинного законодавства, які розширюють та деталізують повноваження дитячого омбудсмена як суб'єкта адміністративно-правового захисту прав дитини, необхідно найближчим часом, оскільки дитина

в силу свого віку та фізичного розвитку не здатна повною мірою реалізовувати надані їй права, свободи та законні інтереси. Більше того, Уповноважений з прав дитини є суб'єктом державного апарату зі спеціальною компетенцією, так як його діяльність має чітко визначену спрямованість, а відтак його статус має гарантуватися нормами чинного законодавства.

Використана література:

1. Act and instructions for the Ombudsman. URL:
<http://barneombudet.no/english/act-and-instructions-for-the-ombudesman/>
2. Barnombudsmannen. URL:
<https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/>
3. Laki lapsiasiavaltuutetusta 21.12.2004/1221. (Закон про Омбудсмена для дітей від 21.12.2004). URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041221>.
4. Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини: указ Президента України від 11 серпня 2011 року № 811 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/811/2011>.
5. Шамрин М. Административно-правовой статус Уполномоченного по правам ребенка: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.14, Москва, 2014. 345 с.